

**UNIVERSITATEA „PETRU MAIOR”, TÂRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
- Rezumat -**

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. univ. dr. IULIAN BOLDEA**

**DOCTORAND:
Diana-Anca NIȚULESCU**

TÂRGU-MUREȘ

2011

**UNIVERSITATEA „PETRU MAIOR”, TÂRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

**ARHETIPURI SIMBOLICE ȘI
STRUCTURI MITICE ÎN OPERA LUI
ȘTEFAN BĂNULESCU**

- Rezumat -

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. univ. dr. IULIAN BOLDEA**

**DOCTORAND:
Diana-Anca NIȚULESCU**

TÂRGU-MUREȘ

2011

CUPRINS

Argument.....	4
CAPITOLUL I: ȘTEFAN BĂNULESCU – UNIVERSUL NUVELISTICIL.....	16
1.1. Imaginar și imaginație.....	16
1.2. Reprezentare realistă, mit și simbol.....	30
1.3. Toposuri mitice și simbolice.....	41
1.4. Configurații și valențe mitice.....	66
CAPITOLUL II: CONFIGURAȚII MITICE ȘI SIMBOLICE ÎN CARTEA DE LA METOPOLIS.....	96
2.1. Structuri epice și toposuri fundamentale.....	96
2.2. <i>Cartea de la Metopolis</i> – roman corintic.....	102
CAPITOLUL III: PERSONAJUL BĂNULESCIAN.....	109
3.1. Tipuri și prototipuri.....	109
3.2. Memorie și adevăr epic.....	127
3.3. Reflexe balcanico-bizantine.....	134
CAPITOLUL IV: ȘTEFAN BĂNULESCU – REPREZENTĂRI ALE FANTASTICULUI.....	143
4.1. Conceptul de fantastic. Preliminarii teoretice.....	143
4.2. Ipostaze ale fantasticului în universul nuvelisticii.....	163
4.3. Elemente ale fantasticului în <i>Cartea de la Metopolis</i>	175
4.4. Fantasticul ca subversiune a basmului.....	195
4.5. Conceptul de fantastic în operele lui Ștefan Bănulescu și Mircea Eliade.....	204
CAPITOLUL V: MODELE FICTIONALE ALE IMAGINARULUI EPIC.....	216
5.1. Conceptul de arhetip.....	216
5.2. Imaginar, simbol, arhetip în proza lui Ștefan Bănulescu.....	227
5.3. Metamorfoze spațio-temporale în <i>Cartea de la Metopolis</i>	254
5.4. Narațiune și ironie.....	263
5.5. Dimensiuni ironice și parodice.....	270
5.6. Ambivalența absență/ prezență.....	283
ÎN LOC DE CONCLUZII.....	295
BIBLIOGRAFIA.....	300

ARHETIPURI SIMBOLICE ȘI STRUCTURI MITICE ÎN OPERA LUI ȘTEFAN BĂNULESCU

Rezumat

Deși a fost, biografic vorbind, o prezență discretă în peisajul literaturii române, șaizecistul Ștefan Bănulescu este unul dintre cei mai importanți prozatori ai perioadei postbelice și, totodată, unul dintre scriitorii care au delimitat și și-au însușit un spațiu narativ de incontestabilă relevanță ontologică și estetică.

Încercând să contureze un portret al lui Ștefan Bănulescu, criticul Lucian Raicu accentuează asupra discreției temperamentale, dar și asupra intransigenței unui scriitor pentru care valorile etice și estetice reprezintă repere fundamentale ale scrisului și ale experienței estetice: „Ștefan Bănulescu este un literat intransigent, retras în asceza muncii sale, posedat de un demon al desăvârșirii. Iată, într-adevăr, un scriitor care își ia în serios profesiunea, considerată în egală măsură muncă și har, lucru istovitor și arzătoare misiune, consum fără preget al energiilor sufletești și altitudine izbăvitoare. Trebuie să ni-l reprezentăm nu numai ca artist, dar și ca pedagog al scrisului, ca sever «teolog» al cauzei literare”.

Lucian Raicu este de părere că Bănulescu întruchipează în modul cel mai ferm calitățile și aptitudinile profesiunii de scriitor. Aceste calități pe care Ștefan Bănulescu le întrupează, exprimându-le în scris, dar și în postura sa caracterologică sunt „predestinare, datorie, trudă și (nu în ultimul rând) demnitate profesională, demnitate de caracter (...). Patimii literare, Ștefan Bănulescu (care este un devotat și un fervent al ei) îi măsoară toată amara distanță ce o separă de contextul, de urmările, de inocentele ei degradări”.

Opera lui Ștefan Bănulescu a fost încadrată de unii critici literari în structura categorială a realismului mitic. Autorul conturează, în narațiunile sale, un univers ficțional cu contur și relief singular, bazat, pe de o parte, pe experiența copilăriei, petrecută în câmpia de sud a României, care simbolizează spațiul infinit, nesfârșirea Bărăganului, și, pe de altă parte, alimentat de un set de eresuri, credințe, legende și mituri asimilate de scriitor în grilă simbolică și parabolică.

Scriitorul configurează, astfel, un topos de ireductibilă originalitate, îmbinând mitul și dimensiunile fantastice, revelațiile universului oniric și paradigmele unei spațialități arhaice, realizând o cronică amplă a unui ținut imaginar. Ștefan Bănulescu a publicat volume precum *Drum în câmpie* (1960), *Iarna bărbaților* (1965), ale cărei ediții ulterioare vor include și poeme în manieră folclorică din placheta *Cântece din câmpie* (1968), eseuri reunite sub titlul *Scrisori din provincia de Sud-Est sau o bătălie cu povestiri* (1976), *Cartea de la Metopolis – roman*, primul dintr-o proiectată tetralogie – *Cartea milionarului* (1977).

Lume cu contur mitic, dar care păstrează toate aparențele realității, realul lui Bănulescu are verosimilitatea și inconsistența imaginilor din oglinzi. În cazul prozei sale, ficțiunea nu e percepută ca fiind separată de realitate, ea își propune implicit să completeze realitatea prin simboluri, mituri și imaginar, reprezentându-se astfel structura duală a universului, separat în două laturi: concret-empiric și fantastic-imaginar. Se poate, astfel, observa că profilul original al prozei lui Ștefan Bănulescu are trei trăsături definitorii: orientarea spre mit și spre fantastic, trimiterile la arhaic și arhetipuri și caracterul simbolic.

În opera lui Ștefan Bănulescu imaginarul este cel care transpare cu evidentă, dacă nu în prim-planul narațiunilor, măcar în arriere-plan, în subtext, ca refugiu al conștiinței, dar și ca modalitate de acces spre originaritate. Imaginarul constituie esența spiritului, consemnând aspirația ființei de a recupera propriul trecut și de a legitima propria sa identitate ontologică.

Opera lui Ștefan Bănulescu, a suscitată, de-a lungul timpului, numeroase reacții critice, unele dintre ele juste, echilibrate și bazate în mare măsură pe substanța textului, altele lipsite de măsură, excesive sau hazardate. Între problemele care au fost dezbătute de către critica literară în legătură cu proza lui Bănulescu, una dintre cele mai importante se referă la legătura care se stabilește între lumea evocată și mit, fantastic sau simbolic. Întrebarea care s-a pus era: în ce măsură această lume ficțională se desprinde de canoanele realismului, de poetica mimesisului, de reprezentarea obiectivă a realității, pentru a structura o lume paralelă, a visului, reveriei, simbolului și inserției sentimentului fantasticului.

Unii dintre exegeții acestei creații au considerat că nu poate fi vorba, în contextul operei bănulesciene, de o amendare a vocii realiste prin excursul în imaginar, mitic sau simbolic. Monica Spiridon, autoarea unei extrem de interesante monografii consacrate lui Bănulescu (*Ștefan Bănulescu*, Editura Aula, Brașov, 2000) este de părere că exegeza creației lui Bănulescu a acumulat o sumă de „sentenții generalizante, nechestionate de nimeni și transformate prin iterație în axiome nedemonstrabile. Comentariile critice sunt grevate de un număr limitat de fixații, generatoare de poncife și de reflexe exegetice. Printre acestea, realismul folcloric, fantasticul de coloratură mitologică, afinitatea cu o serie nelimitată și heteroclită de precursori, dispersia și caracterul mozaicat al operei ș.a.m.d.”.

Alți critici literari au regăsit și comentat în opera lui Bănulescu însemne ale universului mitic, reflexe ale fantasticului impregnat de valențe simbolice și de o reprezentare a lumii de tip folcloric. Metodele și procedeele prin care scriitorul transfigurează artistic realitatea, renunțând parțial la *mimesis* în favoarea *phantasiei* sunt numeroase și edificatoare.

Radu G. Țeposu percepe proza lui Bănulescu din perspectiva unei dialectici a golului și plinului, a absenței semnificative a indicilor unui real dezafectat și al prezenței unei voințe de mister, de mit și imaginar: „Voința de mister în planul existenței reprezintă soluția utopică

a fiecăruia prin care încearcă să-și recapete identitatea”. Autor al unui discurs narativ multistratificat, cu aspect de mozaic, Bănulescu cartografiază literar spațiul Câmpiei Dunării, un spațiu fabulos, generator de mituri și legende, marcat de ideea de vechime imemorială, un ținut cu o indiscutabilă aură de atemporalitate și primordialitate. Personajele se inserează în aceste spații ale absenței și golului într-un mod aproape halucinant, pendulând, ele însele, între prezent și trecut, între realitate și fantastic, între diurn și nocturn.

De altfel, există personaje care sugerează această dialectică nu lipsită de o anumită ambiguitate a transgresiunilor din spațiul realității în spațiul legendei și al misterului, precum personajul din nuvela *Vieți provizorii*, inclusă în volumul *Iarna Bărbăților*, care subliniază statura halucinantă, bizară a realității dislocuite de legendă, sau glisarea insidioasă a sugestiilor mitului în corpul unei realități în aparență banale, dezafectată ca semnificație ontologică, dar care, prin intermediul apelului la o perspectivă privilegiată, se transfigurează, capătă o amprentă singulară: „Care istorie, domnilor, când fiecare invocă istoria pe potriva limitelor existenței sau măsuratelor lui perspective? Facem cu bună-știință prea multe legende despre istorie și despre noi înșine. Poate să fi fost într-adevăr o greșeală, istoria n-a avut timp să se întoarcă și să corecteze legendele despre fostele lor drumuri de moarte și de minimă viață, și legendele s-au impus în locul istoriei exacte. Se prea poate să treacă provizoratul legendelor drept istorie și în tomuri groase, deși, după câte știm cu toții, nu i se poate imputa nicidecum epocii noastre că n-ar avea mijloace de a nota și de a reprezenta cât mai aproape de verosimil ce se întâmplă pe pământ și sub soare”.

Dacă Ion Negoieșcu sublinia trăsăturile expresioniste ale acestei proze, iar Lucian Raicu credea că nuvelele lui Bănulescu se găsesc la confluența dintre vraja folclorică și coșmarul modern, Eugen Simion subliniază, între trăsăturile artei narative bănulesciene voluptatea povestirii, dicțiunea rafinată și expresivă, știința ritmului epic: „Arta înceată, fraza ceremonioasă, limba păstoasă și aluzivă sunt, într-adevăr, lucrurile ce se văd numaidecât în aceste povestiri unde e vorba de o lume care folosind un limbaj pe care îl înțelegem, lasă totuși impresia că trăiește într-un alt timp și se mișcă după alt ritm”.

Eugen Simion este de părere că spațiul satului se caracterizează prin vechime, prin scufundarea în imemorialitate și în mit: „*Satul* lui Bănulescu este mai vechi decât acela al oierilor și pescarilor sadovenieni. Împărțiți pe neamuri, indivizii au *mintea zburătoare* și se închină păgânește, la soare. La parastasul unui tânăr apar *bătrânii*, întruchipând spiritele strămoșilor, care judecă (*vămuiesc*) sufletul celui dus și socotesc starea *spițelor*. Bătrânii poartă cojoace întoarse pe dos și măști pe față, se țin de mână și se rotesc în jurul meselor încărcate strigând «omule-pomule, omule-pomule» (*Vară și viscol*). Protocolul este complicat

și frazele, aproape ermetice, trimit – ca în povestirile lui Voiculescu – la practici magice îndepărtate”.

Nuvelistica lui Ștefan Bănuțescu a fost resimțită, de la începutul receptării sale critice, ca una dintre cele mai importante realizări ale literaturii române postbelice. Proza sa, oricât de originală și de neinseriabilă, are, totuși, afinități și analogii cu alte opere ale literaturii române. Lui Ștefan Bănuțescu i s-au căutat și i s-au găsit precursori, de la Nicu Gane, Anton Pann, Odobescu sau I. L. Caragiale, până la Urmuz, Pavel Dan, Mihail Sadoveanu, Mircea Eliade, Gala Galaction sau Vasile Voiculescu. Au fost convocați, pentru demonstrarea similitudinilor, influențelor posibile și corespondențelor, mai mult sau mai puțin legitime, și unii scriitori străini, cu care Bănuțescu are anumite analogii tematice, structurale sau de viziune artistică (Swift, Gogol, Faulkner etc.). Monica Spiridon susține, însă, destul de tranșant, că Bănuțescu „nu a avut precursori și – cel puțin până acum – nici urmași. Ca și lumea sa fictivă, Cartea sa nu se poate imita decât pe sine. *Mutatis mutandis*, Bănuțescu este însă, la fel ca Balzac, creator al unei singure lumi. Și, în același timp, autor al unei singure cărți – romanul în șantier perpetuu *Cartea Milionarului*”.

Proza lui Bănuțescu se caracterizează și printr-o mixtură indisociabilă de mister și de fenomenalitate; latura de taină și configurațiile aparente ale realului sunt prezentate într-un amestec ce imprimă, de fapt, originalitate acestui tip de proză. O estetică incipientă a tainei structurează întâmplările și faptele revelate pe jumătate în nuvele; niciodată scriitorul nu dezvăluie faptele în întregime, nu le expune decât pe jumătate, lăsând cealaltă jumătate scufundată în taină, în zona incertitudinii și a insolitului. Particularitatea cea mai importantă a nuvelilor lui Bănuțescu este oscilarea permanentă între real și fabulos, jocul de oglinzi paralele al invenției și mimesis-ului, din care se alcătuiește această lume ficțională autonomă, cu reguli precise și incerte, cu delimitări ferme și nedeterminări ale geografiei imaginare.

Variate ca structură și tematică, dar unificate de o viziune cu totul originală asupra lumii, nuvelele din *Iarna bărbaților* sunt greu de încadrat în vreun tipar specific al prozei românești. În proza lui Ștefan Bănuțescu imaginile epice se traduc în mod frecvent în reprezentări mitice, prin recurența unor metafore și toposuri fundamentale. În nuvelele din *Iarna bărbaților*, toposul călătoriei este extrem de revelator, prin recurența cu care este reprezentat epic, dar și prin semnificațiile pe care autorul i le atașează pe parcursul derulării faptelor narate. Important ni se pare faptul că, în fond, călătoria nu își propune să exploreze o anumită geografie reală, un spațiu în extensiunea lui empirică, ci, mai degrabă, să reveleze anumite dimensiuni interioare ale personajele care, prin intermediul anexării spațiului exterior, resimt o acută nevoie de autocunoaștere.

Avatarurile imaginației, ale fantasticului și ale inserției dimensiunilor simbolice sunt cât se poate de relevante în *Cartea Milionarului* (1977), unde, cum scrie Ion Vartic, „inițiativa trece complet de partea personajelor care înlocuiesc *mimesis*-ul cu *phantasia*, adâncindu-se, ca într-o partidă de șah, într-un inextricabil joc al probabilității”. Un joc subtil între aparențele și esențele lumii se configurează astfel, recursul la mister fiind, cum observă Radu G. Țeposu, o „trăsătură manieristă, după cum, în sens larg, voința de artă e o caracteristică barocă”. „Estetica vidului”, pe care o constată Nicolae Balotă este, totuși, o exagerare a percepției critice, pentru că nu se poate vorbi, în proza lui Ștefan Bănuțescu de o abolire a elementelor realului, de o desfigurare totală a universului.

De-a lungul romanului, există o permanentă interferență și metamorfoză a planurilor narative, astfel încât este extrem de dificilă chiar identificarea identității naratorului, iar Milionarul, personajul central, martor și participant la unele întâmplări, preia unele opinii și elemente de limbaj ale celorlalte personaje, care sunt, astfel, transpuse în mod ironic și parodic. Transgresiunea, interferența planurilor narative și configurarea unei narațiuni intradiegetice sunt elemente care definesc romanul de tip corintic (definit și ca o mixtură de ionic și doric), roman care este, în viziunea lui Nicolae Manolescu, foarte permeabil la mutațiile perspectivelor epice, la schimbările de unghi narativ și de percepție a referențialității.

E vorba, mai degrabă, de o atenuare a referențialității și senzorialității lumii, de o asumare a unei spațialități din care absentează orice repere de orientare ale ființei umane. Mecanismul generator, originar al prozei lui Ștefan Bănuțescu e arhaitatea, sugestia vechimii: mitizarea, estetizarea și magia – caracteristice literaturii Sudului. Vremuri îndepărtate colorează timpul povestirii. Ștefan Bănuțescu, scriitor care a deschis un drum nou, instruieste asupra faptului că fantastic nu înseamnă fantasmagorie. Spiritul său de observație dezvăluie miracolul latent al realității.

Dezechilibrul provocat de „*apele mari*” – ploile torențiale, revărsarea râurilor, într-un cuvânt *inundațiile* – impresionează prin asocierea cu potopul biblic. Nuvela *Mistreții erau blânzi* a lui Ștefan Bănuțescu e o parabolă a potopului, în care sugestia trecerii în fantastic a unei lumi copleșite de dezastru se realizează cu mijloace artistice excepționale.

În volumul de nuvele „*Iarna bărbaților*” (1965), precum și volumul de versuri „*Cântece de câmpie*” (1968), regăsim o serie de simboluri: dropia, cocoșul, masa cu oglinzi, salcia, salcâmul. Totodată opera lui Bănuțescu ne trimite și spre mit (mitul Potopului din „*Mistreții erau blânzi*”).

Realul trece dincolo, într-un alt univers de mit și simbol, un spațiu al misterului. În acest univers sunt reprezentate două figuri arhetipale, cea a haosului și cea a vidului, N.

Balotă scoțând în evidență astfel faptul că dispariția realului constituie „figura esențială a imaginarului în prozele lui Bănuțescu”.

Alături de D. R. Popescu și Fănuș Neagu, Ștefan Bănuțescu creează o formulă nouă a realismului artistic, *romanul mitic*, care se impune într-un răstimp când proza românească descoperă politicul și istoria.

Cartea de la Metopolis este prima dintr-o serie de patru cărți proiectate a fi reunite sub titlul *Cartea milionarului*, celelalte trei volume anunțate *Cartea Dicomesei*, *Sfârșit la Metopolis* și *Epilog în orașul Mavrocordat* – nu au mai apărut, din al doilea volum publicându-se doar o nuvelă.

Cele patru titluri trimit la reperatele unei geografii fabuloase și ale unui timp încheiat, căroro Milionarul (narratorul) le-a închinat cartea la care a lucrat întreaga viață.

Cartea de la Metopolis cuprinde o serie de povestiri care alcătuiesc, împreună, cronică a unui spațiu mitic și magic, al cărui centru este orașul Metopolis – cel mai important *personaj* al volumului. Romanul se deschide prin sosirea, la Metopolis, a unui anume Glad, care intră în oraș dând de-a dura o roată de căruță, simbolismul roatei fiind extrem de bogat (în unele mitologii, roata este un simbol solar, din ea născându-se spațiul și timpul; roata poate semnifica viața și moartea sau poate reprezenta întoarcerea la origini).

Dorința de mister, de fantastic, ascunde de fapt căutarea unei lumi ascunse, a originii lucrurilor. Acest lucru este exprimat de prozator prin cuvinte care ascund un strat secund de semnificații și simboluri sau poartă sensuri duble. Deși de cele mai multe ori scenariul este unul realist, este presărat cu numeroase semne care ne fac să părăsim deseori planul realului.

Scrisorile provinciale (1976) sunt realizate în stilul vechi memorialistic, ironic și reflexiv, dar nou ca problematică. Narațiunea fantastică în stilul lui Mircea Eliade din *La țigănci*, câteva personaje, simboluri și întâmplări reapar în roman.

O serie de mituri se regăsesc „camuflați” în opera lui Ștefan Bănuțescu, astfel regăsim reminiscențe ale mitului Potopului (în *Mistreții erau blânzi*), cu un mit al Logosului (ilustrând puterea întemeietoare a cuvântului în întemeierea locurilor și în făurirea destinului unor personaje) sau mitului marii treceri (în câteva poeme). Originalitatea lui Ștefan Bănuțescu constă în felul în care creează o atmosferă mitică, impunând o mitologie personală, folosindu-și propria imaginație în crearea unei lumi unice.

Acești oameni pe care îi evocă Bănuțescu execută gesturi și fapte simbolice, înscriindu-și existența într-o ordine a lumii abia presimțită, dominată de ritual și arhetip. De altfel, cum observa criticul Iulian Boldea, „printr-o astfel de modalitate simbolică, prin care universul empiric este distilat în retortele imaginarului, proza lui Bănuțescu se opune cu fermitate canoanelor prozei realist-socialiste, în care fiorul fantastic era tabuizat iar

comportamentul personajelor se încadra cu strictețe reducționistă în tiparele *luptei de clasă*, aspectul lor dogmatic făcând cu neputință expresivitatea comportamentală și naturalețea. Replică vădită a unei literaturi paupere, ca discurs narativ, dar și ca univers de viață reprezentat epic, proza lui Bănulescu dă contur unei întregi *lumi ficționale*, de o extremă coerență și luxurianță, ce reflectă dinamica realității dar, în același timp, o îmbogățește și nuanțează prin absorbția în universul ficțiunii a acelor spații de mister, de mit și simbol care conferă dinamicii discursului narativ savoare și pitoresc, contribuind la potențarea efectului de irealitate pe care îl presupun creațiile în proză, dar și versurile, lui Bănulescu”.

Ar fi de subliniat, în acest context, și fervoarea cu care prozatorul își asumă, își gândește și își regândește propria condiție și vocație artistică. Meditațiile asupra scrisului, asupra condiției scriitorului, asupra raporturilor atât de imponderabile dintre ficțiune și realitate, asupra timpului și a istoriei sunt prezente nu doar implicit, în *backgroundul* narațiunii, ca într-un halou narativ, nu mai puțin semnificativ, însă, dar și în mod explicit, în eseurile sale, adunate, cele mai multe, în volumul *Scrisori provinciale*, volum alcătuit printr-o foarte bine regizată tehnică a fragmentului și a dialogului, prin care adevărurile „prestabilite”, cu autoritate morală și ontologică, sunt mereu relativizate, puse sub semnul întrebării, sunt supuse unor probe, unor încercări euristice capabile a le pune la încercare rezistența în fața realității.

De altfel, aceste *Scrisori provinciale* funcționează în virtutea unui paradox, printr-o „răsturnare de planuri”, după expresia lui Cornel Ungureanu: „Realitatea prozei este ficțiunea, prozatorul scrie despre prozatori ca despre niște oarecare personaje ale unor întâmplări ce devin literatură; la rândul lor, personajele celebre devin substantive comune (...)”.

Într-un eseu având titlul sugestiv *Realitatea în căutarea ficțiunii*, prozatorul își exprimă preferința pentru neutralitatea stilistică a prozei lui Rebreanu, observând și capacitatea paradoxală a realității de a deveni ficțiune. „*Lipsa de stil*, notează eseistul, mă atrăsese la Rebreanu și eram aproape uluit de această singulară victorie în istoria prozei românești, atât de bogată în stiluri originale și atât de plină de tropi. Mă încăpățânasem să pornesc și să mă apropii (ziceam eu), la Năsăud și la Prislop, de niște secrete nedescoperite încă ale scrisului său și pe care, aflându-le, să nu le divulg niciodată – și asta, după ce maestrul dispăruse de multă vreme și nu-și lăsase deschise și la îndemâna oricui decât documentele finale – *cărțile* (...). Și, pornind spre Năsăud și spre Prislop să caut mărturii inedite, să cercetez locuri și modelele eroilor, deși n-am aflat mare lucru în afară de ceea ce mi dăduseră și aveau să-mi dea mai mult înseși romanele și nuvelele sale, mă izbise un fenomen de factură rară: cât timp rămăsesem pe locurile năsăudene, neîntrerupte șiruri de

vizitatori – de fapt de cititori – se îndreptau spre Prislop atrași de un fel de miraj, mirajul realității devenit ficțiune”. Meditații asupra condiției literaturii și a scriitorului, asupra finalității și rolului cuvintelor și asupra reflexelor lor referențiale, *Scrisorile provinciale* sunt și un „elogiu, implicit, al scrisului văzut ca modalitate exemplară a ființei umane de a se afirma pe sine și de a-și edifica propria statură morală într-o lume supusă precarității și disoluției temporale”.

Elogiul scrisului se însoțește, în aceste „scrisori” cu caracter programatic, ce adăpostesc tot atâtea profesiuni de credință ale scriitorului, de elogiul vibrant al scriitorilor. Un eseu consacrat lui Balzac, *Iubirile domnului de Balzac*, e simptomatic pentru această atitudine față de ideea de sacrificiu și de sacerdoțiu al scrisului: „La vârsta de 30 de ani, ca și la 40 de ani se simțea «centenar» cu depline forțe de muncă și de cuprindere a lumii pe toate fețele ei, într-un an de lucru cheltuind zece ani, poate mai mult, dacă socotim nu numai efortul supraomenesc înnobilit de geniu, dar și adevărul că ficțiunea setoasă de sinteze suge vârste seculare de realitate, astfel că scriitorul își scurtase existența cu o uluitoare rezeziune și cu o mai cutremurătoare poezie decât Raphael de Valentin al cărui talisman din piele de sagra se micșora pe măsură ce tânărul stăpân își dorea nebuneștile plăceri ale vieții”.

Scrisorile provinciale ale lui Bănulescu au, am putea spune, un statut imprecis, fiind situate, așa cum s-a mai observat, la limita dintre reportaj, eseu și narațiune. Modalitatea de expunere predilectă a acestor texte este digresiunea, relatarea arborescentă, în care, prin ocoluri, reveniri și îndepărtări de la tema centrală a operei, scriitorul nu își propune atât să redea un subiect, o temă în cea mai deplină claritate, ci, mai curând, să-i aproximeze conturul, să o reprezinte în mod imprecis. De altfel, între partea vizibilă a lucrurilor și formația lor nevăzută, scriitorul preferă a doua dimensiune, aceea invizibilă, latura de mister și de absență, proporția lor de vag și nedeterminare, fapt mărturisit, de altfel, chiar de scriitor: „Păcatul meu este că nu știu să povestesc lucruri exacte, raportate strict la metrul pătrat, nu mă atrage decât partea nevizibilă a lucrurilor întâmplare, și pe acestea pornesc mereu să le spun pe scurt și, dacă par banale, vina nu poate fi decât a mea, fiindcă, altfel, eu le-am socotit hotărâtoare, din moment ce mi-au rămas în minte și continuu să îndrăznesc să le spun altora”.

Imprecizia, alături de lentoare, fascinația originalității și a laturii de mister a lucrurilor, pe care le incriminează autoironic scriitorul în eseuri, reprezintă, cum s-a mai spus, una dintre calitățile definerii ale prozei bănulesciene. Statutul de provincial pe care și-l asumă autorul acestor „scrisori” se datorează și unei permanente confruntări cu propriile limite și cu propria sa legitimitate identitară. În acest tip de discurs pe care Ștefan Bănulescu îl practică, de altfel cu o deosebită dezinvoltură, se conturează două personaje, mai întâi cel care trimite scrisorile, naratorul și, apoi, cel care le primește și le comentează, autorul. Există,

însă, în fundalul narațiunilor, și o altă categorie de personaje, care se desprind din expunerile naratorului și ale autorului. Aceste două instanțe nu au, însă, o identitate prea clar desenată, astfel încât pot fi confundate, și reunite sub sigla „pârlitului de nuvelist”.

Din punct de vedere tematic, în „scrisorile” lui Bănulescu conviețuiesc toposurile eseisticii românești din acea perioadă: statutul criticii literare, gloria și notorietatea literară, frivolitatea artistică, raportul dintre „stilul plâns” și „stilul confuz”, relația dintre viață și literatură etc. Finalitatea acestor eseuri este, cum observă Eugen Simion, să „deseneze o mentalitate și o psihologie pornind de la o idee generală”.

Nu este deloc întâmplător fragmentul cu care se încheie *Scrisori provinciale*, o critică sarcastică a grafomanului, a individului alienat de abundența sa creatoare, de condiția sa de a transcrie neconținut, în noi și noi variațiuni, realitatea: „Contrar celor care susțin că televiziunea și multe alte mijloace ale Massmediei vor alunga de pe lume meseria scrisului și o vor zvârli într-un fel de proto-istorie a civilizației, totuși, acum, în ajunul anului 2000, se scrie enorm, se scrie mai mult ca niciodată. Îți spun o banalitate, în unele țări ultra-civilizate apar dimineața jurnale în zeci, poate și în sute de pagini, grele nu chiar să le cari cu roaba, dar, oricum, peste puțină de a le citi măcar superficial în graba treburilor unei zile. Ce-aș putea să-ți mai spun? Că în această furie a scrisului (care are la bază un lucru foarte serios, nevoia de informație și instruire), că în această competiție a tonelor de literă scrisă a pătruns și pătrunde cu abilitate un număr enorm de grafomani, de închipuiți ai scrisului, mai stilați și mai puțin stilați, care fac, pe zi ce trece, tot mai greu drumul gazetarilor și scriitorilor autentici, în virtutea legii prăfuite că moneda rea o alungă pe cea bună? Ești un om cu umor, să împingem lucrurile mai departe, imaginează-ți deci, exagerând, fenomenul pe scară mondială, pentru a te tonifica și a ști mai bine să-ți aperi profesia de asaltul dezlănțuit al grafomaniei care, altfel, te-ar putea strivi, în cel mai bun caz contagios... Grafomani lirici, grafomani fair-play și grafomani injurioși; grafomani solemni și grafomani frivoli; grafomani cetățeni și retrografomani, grafomani ermetici, grafomani labirintici, grafomani metafizici; dar și grafomani cu ora și cu sezonul, după cum și grafomani inter-oceanici, grafomani-pureci ai sportului, ai cinematografului sau ai tribunelor, în sfârșit, de toate specialitățile. Să nu idealizăm trecutul – și secolele precedente au avut grafomanii lor, nu li se mai păstrează memoria pentru că, normal, n-a trecut pragul anilor decât ceea ce e viabil”.

Într-una dintre aceste „scrisori”, Bănulescu subliniază, printr-un portret sugestiv creionat lui Anton Pann, capacitatea oricărui creator de lumi ficționale de a reînvia, cu ajutorul onomasticii, lumi trecute, de a plămădi, prin intermediul numelui propriu, o realitate de extremă și vie plasticitate: „Anton Pann face din proverb chip și spectacol. Mișcarea produsă de artist în nervul cuvântului și proverbului pentru a le întrupa în ființă, ne pune în

față un procedeu, un fenomen de creație foarte rar întâlnit în literaturile lumii. Eliberându-se din coaja străveche a proverbului, destinul sau caracterul inclus în el odată descătușate își redescoperă repede sub soare un chip în carne și oase și își începe spectacolul existenței în comedia la zi a epocii în care a nimerit, bea și mănâncă, se însoară și trăiește mizeriile căsniciei, intră slugă sau devine stăpân, merge la târg pe jos sau călare pe măgar, vinde și cumpără, e înșelat și înșeală, face strâmbătăți sau își caută dreptatea, cu mare lucru nealegându-se până la urmă, decât cu o fărâma de minte în locul celei multe cheltuite, reîntorcându-se de obicei în final, cu o șiretenie în plus, să se odihnească tot într-un proverb, dar într-altul, mai neliniștitor și cu usturimi mai tari decât proverbul din care plecase și se întrupase la început. (Sau, revenind în final, din peripețiile și pățaniile suferite, mai încurcat în sine decât plecase, nu-l mai încape și nu-l mai primește nici un proverb, sare din proverb în proverb, ca într-un apocalips bântuit de beția cuvintelor înțelepte)’.

Tema identității e percepută, în *Scrisori provinciale*, din perspectiva condiției și a convențiilor literaturii, precum în narațiunea intitulată *Un viscol de altădată*, în care autorul recurge la o scriitură epică de aspect oarecum inițiativ, cu substituiri și răsturnări de situații și de cronologie. Există, s-ar putea spune, o corespondență strânsă între paginile cu caracter eseistic ale lui Bănulescu din *Scrisori provinciale* și cele de aspect epic propriu-zis; aceleași deschideri ideatice, aceleași toposuri de o extremă relevanță narativă, aceeași atitudine deschisă în fața unei realități polimorfe, din care nu lipsește fantasticul, misterul, magia, ca dimensiuni ascunse, inefabile ale lumii.

Prezenta teză de doctorat și-a propus să realizeze o radiografie a prozei lui Ștefan Bănulescu din perspectiva arhetipurilor simbolice și a structurilor mitice. Nu am ocolit, în cadrul cercetării noastre, elementele cu caracter oniric, fantastic, dar nici reprezentările folclorice care pot fi identificate în aceste structuri discursive. De asemenea, un capitol e consacrat statutului personajelor în proza lui Bănulescu, după cum un altul se referă la stil și la expresivitate, la avatarurile cuvântului evocator, încărcat de vechime și plasticitate.

Cercetarea noastră nu își propune (nici nu ar putea aspira la acest statut) să fie exhaustivă. Prin analiza atentă a textului, prin recursul la metoda tematismului critic, la analiza stilistică, la unele metode de studiu a structurilor imaginarului, ne propunem să relevăm principalele coordonate ale dimensiunii simbolice, mitice a universului epic bănulescian.

Proza lui Ștefan Bănulescu era, în mod cert, surprinzătoare pentru un cititor obișnuit cu proza deceniului șase. Aceasta prin modul subtil, aproape insesizabil în care realitatea își părăsește alura ei banală, comună și capătă înfățișări și irizări fantastice; în nuvelele lui Bănulescu, referențialitatea cea mai comună are conotații mitice, semnificații fantastice, în

timp ce oamenii par niște ființe stranii, care provin parcă dintr-o realitate imemorială, învăluită în mister și în penumbrele arhaicității.

Lumea evocată de Ștefan Bănuțescu e și o lume paradoxală în privința rostirii epice, o rostire în care cuvântul și tăcerea se împletesc strâns, în care narațiunea se resimte de o anumită lentoare a expunerii. Concizia, tehnica ralentiului, savoarea cuvântului dens și pitoresc, relevanța detaliului circumscris cu minuție, revelațiile ipostazelor solare și dimensiunile ascunse ale penumbrei – toate acestea sunt elemente caracteristice ale discursului epic bănuțescian, ce se regăsesc și în nuvele, și în roman, dar și în paginile cu substrat eseistic sau confesiv.

Teza de doctorat *Arhetipuri simbolice și structuri mitice în opera lui Ștefan Bănuțescu* este structurată în cinci capitole. În *Argument* sunt prezentate principalele repere metodologice, dar și unele dimensiuni definitorii ale prozei lui Ștefan Bănuțescu, considerându-se că imprecizia, lentoarea, fascinația originalității și a laturii de mister a lucrurilor reprezintă, cum s-a mai spus în perimetrul exegezei bănuțesciene, unele dintre trăsăturile specifice importante ale acestei proze.

În capitolul I, *Ștefan Bănuțescu – universul nuvelisticii*, sunt inventariate teme și motive dominante, realizându-se, totodată o analiză a relației dintre reprezentarea realistă, mit și simbol și prezentându-se toposurile mitice și simbolice relevante ale prozei lui Bănuțescu. S-a realizat, de asemenea, o trecere în revistă a unor contribuții critice mai importante (Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Cornel Ungureanu, Monica Spiridon, Lucian Raicu, Mircea Muthu etc.) și au fost conturate reperele esențiale ale universului nuvelisticii (de la structura nuvelurilor, la substanța narativă, personaje sau limbajul epic).

Am considerat că proza lui Bănuțescu se caracterizează și printr-un amestec greu de disociat de mister și de reprezentare realistă; elementele de taină, de mister și concretitudine a realului sunt prezentate de scriitor într-un amestec ce imprimă, de fapt, originalitate acestui tip de proză. Realismul magic, sau realismul fantastic – sunt concepte critice care pot să definească în mod adecvat structura, substanța și viziunea epică a nuvelurilor. În acest fel, se poate spune că o estetică a tainei structurează întâmplările și faptele revelate pe jumătate în nuvele; niciodată scriitorul nu dezvăluie faptele în întregime, nu le expune decât pe jumătate, lăsând cealaltă jumătate scufundată în taină, în zona incertitudinii și a insolitului.

Nuvelele lui Ștefan Bănuțescu reprezintă, în mare parte, ilustrări ale unei lumi proiectate în mit, imaginar și fantastic, pentru că, dincolo de resursele mimetice, obiective, pe care le pune în joc scriitorul, putem întrezări, dincolo de realitatea cotidiană desenată cu minuție, o realitate esențială, arhetipală, ce reface traseul spiritualității umane înspre rădăcinile esențiale ale lumii.

Volumul *Iarna bărbaților* exprimă, în chipul cel mai limpede, o dualitate structurală esențială pentru proza lui Ștefan Bănuțescu, proză captivată, în egală măsură, de *realitate* și de *metarealitate*, de fascinația materialității și a cotidianului și de mirajul fantasticului, al dimensiunii magice, alcătuite dintr-un conglomerat de credințe străvechi, de datini, legi nescrise, tradiții și eresuri.

Toposul drumului, de o semnificativă recurență, e prezent în nuvele precum *Masa cu oglinzi*, *Satul de lut* sau *Vară și viscol*. Evident, în aceste proze, drumul nu e unul obișnuit; e un drum de inițiere și de simbolică renunțare la lumea profană, un drum definitiv pentru condiția acestor personaje aflate în căutarea a ceva greu de definit, dificil de prins într-o reprezentare raționalistă.

Există, în nuvela *Dropia*, de pildă, o situație narativă cu caracter de arhetip, care se repetă obsedant: e vorba de cazul cu totul aparte al unor personaje care se caută mereu unul pe altul, căutând să refacă, oarecum, cuplul primordial, însă ei nu reușesc să ajungă la împlinirea dorită, din diferite cauze.

În același timp, și în *Dropia*, ca și în celelalte nuvele ale lui Ștefan Bănuțescu se poate identifica o tehnică a amânării revelațiilor textului narativ; cu alte cuvinte, naratorul nu înfățișează, în finalul operei sale, o concluzie apodictică, o încheiere credibilă. Opera literară rămâne *deschisă*, având o semantică multiformă, o pluralitate de înțelesuri pe care, însă, autorul nu le dezvăluie în întregime, ci, mai degrabă le situează într-un plan secund al narațiunii, unde sunt destul de greu sesizabile de cititori. Clarificarea unor anumite situații epice cu un grad mai mare sau mai mic de enigmatic, de miraculos, este amânată mereu, este întârziată, producându-se un efect sau halou de fantastic ce încercuiește deopotrivă personaje, situații, gesturi sau întâmplări. Jocul acesta dintre realitate și ficțiune, glisarea cotidianului în aparență banal spre miraculos reprezintă o trăsătură de impact a prozei lui Bănuțescu, o trăsătură individualizatoare.

Nuvelele lui Ștefan Bănuțescu prefigurează, prin toposuri predilecte, prin personaje sau modalități de expresie specifice, *Cartea Milionarului* de mai târziu; revelator e felul în care, apelând la mijloacele „realismului magic”, ale simbolicului și miticului, se configurează o întreagă lume a ficțiunii, impecabil construită, în cele mai mici detalii, de o evidentă originalitate și pregnanță epică.

Capitolul al doilea, *Configurații mitice și simbolice în Cartea de la Metopolis*, detaliază, într-un prim subcapitol, structura epică a romanului și toposurile fundamentale. Se arată, în acest capitol, faptul că Ștefan Bănuțescu a configurat, prin romanul său, o provincie imaginară cu un relief fabulos și cu proiecții mitice și simbolice indiscutabile, chiar dacă există unele repere, unele indicii și semne ale geografiei reale. Pe de altă parte, s-ar putea

spune că nu există, propriu-zis, un protagonist al romanului (în ciuda faptului că Milionarul e un personaj cu o pregnanță caracterologică indiscutabilă), sau, dacă există totuși unul, acesta nu este decât orașul Metopolis ca atare, un oraș crepuscular, care se stinge lent, pe măsura epuizării bogățiilor deasupra cărora se află.

Realitatea și miticul sunt cele două dimensiuni care alcătuiesc substanța epicului bănulescian din *Cartea de la Metopolis*. Milionarul, acest personaj emblematic și enigmatic, are tocmai misiunea de a discerne elementele mitului din concretețea realului, iar elementele care sugerează prezența miticului sunt mai ales onomastica și toponimia, prin care se produce un efect puternic de irealizare a unei fenomenalități imprecise, a unui spațiu ce dă sugestia circularității, dar are, în același timp, și o formă labirintică.

De-a lungul romanului, există o permanentă interferență a planurilor narrative, fapt care face dificilă chiar identificarea identității naratorului, iar Milionarul, personajul central, martor și participant la unele întâmplări, preia și valorifică unele opinii și elemente de limbaj ale celorlalte personaje, care sunt, astfel, transpuse în mod ironic și parodic. Transgresiunea, interferența planurilor narrative sunt elemente care definesc romanul de tip corintic, roman care este, în viziunea lui Nicolae Manolescu, foarte permeabil la schimbările de perspectivă epică, la modificările de unghi narativ și de percepție a realității.

Capitolul al treilea al tezei, *Personajul bănulescian*, detaliază prezența anumitor tipuri și prototipuri caracterologice, precum Milionarul, generalul Marosin, Glad, Iapa-Roșie, Constantin Pierdutul etc. Un personaj care simbolizează însuși declinul orașului este chiar autorul memoriilor pe care Milionarul le inserează în paginile Cărții, generalul Marosin, cel mai bogat și puternic om din ținut, arogant, un personaj care se transformă într-un simbol al decăderii acestui spațiu. Sunt relevate, în continuare, unele semnificații ale memoriei în cadrul romanului *Cartea de la Metopolis*, considerându-se că toposul memoriei este strâns legat de regimul parabolic și alegoric al romanului lui Ștefan Bănulescu, regim extrem de bine precizat, dacă ne gândim doar la alegoria acestui oraș care se scufundă pe măsură ce locuitorii extrag marmura prețioasă din străfundurile terenurilor pe care este el construit.

Tot în acest capitol sunt consemnate unele trăsături și reflexe balcanic-bizantine ale romanului lui Bănulescu, precizându-se că triumful artificiei în fața naturaletii, a rafinementului în fața concreteții realului reprezintă elemente care se revendică de la spiritul bizantin, spirit în cadrul căruia se detașează gustul rafinat, artificialul și convenționalitatea, recursul la modelele arhetipale și la elementele rituale, dar și la elementele parodice, sau imitative. Strategiile narrative nu sunt, însă, doar apanajul naratorului; autorul încredințează rolul de narator și altor personaje, care își asumă funcția de a relata întâmplări, fapte și gesturi cu o indiscutabilă dexteritate a povestirii.

Multe dintre personaje poartă măști ale unor ființe blazate, anodine, care trăiesc, în aparență, sub semnul anonimului, dar care își legitimează și o noblețe ascunsă. Sunt indivizi care au condiția unor captivi ancorați în cercul propriului univers, real sau imaginat. Unele destine stau sub condiția eșecului, fie că e vorba despre confruntarea ființei umane cu dezlănțuirile naturii, de târgul încremenit într-o stare atemporală ce adăpostește personaje abulice ori ființe dezorientate.

Capitolul al patrulea, *Ștefan Bănulescu - reprezentări ale fantasticului*, debutează cu o serie de precizări conceptuale, rezumându-se aici teoriile despre fantastic ale unor cercetători precum Tzvetan Todorov, P. G. Castex, Roger Caillois sau, la noi, Sergiu Pavel Dan. Am încercat să delimităm și să interpretăm câteva ipostaze ale fantasticului bănulescian în cadrul nuvelisticii, dar și elementele fantasticului din *Cartea de la Metopolis*, unde fantasticul nu e reprezentat ca o ruptură în teritoriul realului, nici ca un spațiu cu totul diferit de universul concret, ci, mai curând, ca o alternativă sau ca un element ce aparține realității, un element, însă, cu contururi și reflexe insolite, bizare.

Demnă de interes este, însă, și atitudinea oamenilor în fața elementului fabulos, în fața unei realități echivoce, în care resorturile și înfățișările cotidianului se întretaie cu reprezentări ale miraculosului, insolitului, fantasticului. Nu avem de a face, în nuvelele lui Ștefan Bănulescu, dar și în roman, cu o atitudine de uimire, de stupefacție sau respingere a neobișnuitului; dimpotrivă, ambiguitatea acestei lumi e percepută fără crispări, cu o înțelegere promptă a paradoxurilor și echivocurilor pe care existența le implică.

Pe de altă parte, fundamentul prozei bănulescienne este de găsit în stratul cu caracter de arhaicitate, care oferă cititorului sugestia vechimii, prin modalități epice precum mitizarea, estetizarea și inserția magicului, elemente tipice literaturii fantastice sudamericane. Multe povestiri au un aer de vechime, o aromă de arhaitate imemorială, prin care amprenta mitului devine și mai acută. Pe de altă parte, Ștefan Bănulescu e un scriitor în a cărui operă literară spiritul de observație se unește cu percepția miraculosului ascuns dedesubtul aparențelor realului, dezvăluind dimensiunile latente ale miticului, fantasticului și arhetipalului.

Ultimul capitol al tezei de doctorat, *Modele ficționale ale imaginarului epic* relevă principalele aspecte ale relațiilor dintre imaginar, simbol și arhetip în proza lui Ștefan Bănulescu, referindu-se totodată și la metamorfozele și mutațiile spațio-temporale în romanul *Cartea de la Metopolis*, la dimensiunile ironiei și parodiei și la ambivalența absență/ prezență în această creație.

În cele din urmă, la Ștefan Bănulescu, transfigurarea mitică a realității se realizează prin mai multe modalități: prin crearea unui spațiu mitic, prin imaginarea unor întâmplări

excepționale desfășurate în acest perimetru, sau prin inventarea unor personaje cu biografii ieșite din comun.

Desigur, se poate spune că, dincolo de substrat, de ambianță sau de statura personajelor, una dintre dimensiunile definiții ale prozei lui Bănulescu este cea stilistică. Lucian Raicu precizează, în acest sens, că „ceea ce reține și încântă la primul nivel al lecturii lui Ștefan Bănulescu, înaintea familiarizării cu substraturile, și ceea ce constituie cea dintâi mare victorie este fraza suplă, complexă, elegantă, parcă așternută dintr-o suflare deși cu sinuoase ramificații, tăiată și croită (în felul cum taie și croiește materia lucrului său inspirat croitorul Polider din *Cartea Milionarului*) în virtutea unui vechi meșteșug; fraza bine cumpănită dintr-o ochire ce nu comportă măsurători speciale și norocos adecvată trupului virtual al ideii, fraza pe cât de savantă tot pe-atât de firească, subtilă în jocul îngăduit între gravitate și ironie, fericită în toate articulațiile ei, zvâcnind de viață proprie, dar supravegheată, intens stăpănită”.

Dorița de mister, de fantastic, nevoia de miraculos, toate acestea ascund, de fapt, aspirația scriitorului de a accede la o lume a arhetipurilor, a esențialității, a originarului. Această aspirație este exprimată de prozator prin anumite cuvinte aluzive, printr-o exprimare simbolică, printr-un registru al comunicării artistice care valorifică potențialitățile dublei intenții a limbajului, în termenii lui Vianu. Stilul lui Ștefan Bănulescu este unul rafinat, somptuos, aspru uneori, cu o frază ceremonioasă, e un stil care caută mereu să orienteze faptele, elementele referențialității din spațiul realității în domeniul fantasticului, într-o lume alimentată de sugestiile visului, ale fantasticului și ficționalității.

Ștefan Bănulescu este unul dintre cei mai valoroși prozatori români din a doua jumătate a secolului XX, opera sa putând fi încadrată în tipologia realismului miraculos sau magic. Autorul conturează în cărțile sale un spațiu epic intens personalizat, fundamentat pe anumite experiențe ale copilăriei, petrecută în câmpia de sud a României, un ținut ce simbolizează spațiul nesfârșit, aspirația spre absolutul întinderii spațiale. Autorul creează, astfel, în operele sale, un topos al misteriozității, al fabulosului de extracție folclorică, trasând elementelor realității anumite dimensiuni fantastice și realizând o cronică amplă a unui ținut imaginar.

BIBLIOGRAFIA

A. BIBLIOGRAFIA OPEREI

În volume

1. Bănulescu, Ștefan, *Drum în câmpie*, reportaje, Editura de Stat pentru literatură, București, 1960
2. Bănulescu, Ștefan, *Colocvii. Artistul și epoca*, în colaborare cu I. Purcaru, Editura tineretului, București, 1964
3. Bănulescu, Ștefan, *Iarna bărbaților*, nuvele, Editura pentru Literatură, București, 1965 (ed. II, 1966; ed. revăzută și adăugită 1971; Editura definitivă, 1979; cu prefață și notă biobibliografică de G. Dimisianu, 1991)
4. Bănulescu, Ștefan, *Cântece de câmpie*, versuri, București, 1968 (ed. II, Addenda la „Iarna bărbaților”, 1979)
5. Bănulescu, Ștefan, *Scrisori provinciale*, Editura Albatros, București, 1976
6. Bănulescu, Ștefan, *Cartea Milionarului, I Cartea de la Metopolis*, Editura Eminescu, București, 1977
7. Bănulescu, Ștefan, *Scrisori din provincia de Sud- Est sau o bătălie cu povestiri*, Editura Nemira, București 1994
8. Bănulescu, Ștefan, *Cartea de la Metopolis*, Editura Albatros, București, 1995 (ed. a III-a, 1999)
9. Bănulescu, Ștefan, *Un regat imaginar*, nuvele și povestiri, Editura All, București, 1997
10. Bănulescu, Ștefan, *Elegii la sfârșit de secol*, eseu, Editura Allfa, București, 1999
11. Bănulescu, Ștefan, *Opere*, I-II, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005

În periodice

1. Neagu, Fănuș, *Dropia magică*, fragment din volumul al doilea al romanului *Asfințit de Europă, răsărit de Asie*, „Literatorul”, nr. 25-26 (109-110), mai 2008, p. 5

2. Bănulescu, Ștefan, *Într-adevăr m-am întors acasă*. Interviu, în „Adevărul literar și artistic”, nr. 420, 1998, p. 3
3. Bănulescu, Ștefan, *Ștefan Bănulescu - ultima mărturisire: M-a prins istoria pe jos...* în „Adevărul literar și artistic”, nr. 420, 1998, p. 1
4. Bănulescu, Ștefan, *Inefabilul*, în „Viața Românească”, nr. 8, august, 1975, pp. 15-18
5. Bănulescu, Ștefan, *În loc de profeție asupra romanului*, „Secolul XX”, nr. 9, 1977, f.p.
6. Bănulescu, Ștefan, *Adevărata măsură*, în „Viața Românească”, nr. 3, martie, 1981, p. 14
7. Bănulescu, Ștefan, *Tristețile altora*, în „România literară”, nr. 19, 1997, pp. 12-13
8. Bănulescu, Ștefan, *O lungă spovedanie*, în „România literară”, nr. 40 și 41, 1998, pp. 12-14, respectiv 19-21
9. Bănulescu, Ștefan, *Fantasticul ca semn al libertății*, în „Jurnalul literar”, nr. 21-22, 1998

B. BIBLIOGRAFIA CRITICĂ

Dicționare, enciclopedii, antologii

1. Anghelescu, Mircea, *Dicționar de termeni literari*, Editura Garamond, București, 2000
2. Bidu-Vrânceanu, Angela; Călărașu, Cristina; Ionescu-Ruxandoiu, Liliana; Manca□, Mihaela; Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, București, 2001
3. Biedermann, Hans, *Dicționar de simboluri*, Editura SAECULUM I.O., București, 2002
4. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Traducere de Daniel Nicolescu, Doina Uricariu, Olga Zaicik, Laurențiu Zoicaș, Irina Bojin, Victor-Dinu Vlădulescu, Ileana Cantuniari, Liana Repețeanu, Agnes Davidovici, Sanda Opreșcu, Editura Artemis, București, 1993
5. Dragomirescu, Gh. N., *Dicționarul figurilor de stil*, Editura Științifică, București, 1995

6. Ducrot, Oswald; Schaeffer, Jean-Marie, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului* (în colaborare cu Marielle Abroux, Dominique Bassano, Georges Boulakia, Michel de Fornel, Philippe Roussin, Tzvetan Todorov), Traducere de Anca Măgureanu, Viorel Vișan, Marina Păunescu, Editura Babel, București, 1996
7. Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, Postfață de Gh. Vlăduțescu, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989
8. Lăzărescu, George, *Dicționar mitologic*, Editura Niculescu, București, 2008
9. Prince, Gerald, *Dicționar de naratologie*, Traducere de Sorin Pârvu, Editura Institutul European, Iași, 2004
10. *Dicționar analitic de opere literare românești*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Coordonare și revizie științifică Ion Pop, vol. I, A-D, vol. II, E-L, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2000.
11. *Dicționarul scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995.
12. *Dicționarul general al literaturii române*, coordonator general Eugen Simion, A-B, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004.
13. Oprea, Ioan, Pamfil, Carmen-Gabriela, Radu, Rodica, Zăstroiu, Viorica, *Noul Dicționar Universal al limbii române*, Ediția a treia, Editura Internațional, București, 2008
14. *Istoria lumii în date*, elaborata de Horia C. Matei (ist. veche), Florin Constantiniu, Marcel D. Popa (ist. medie), Nicolae C. Nicolescu, Gheorghe Rădulescu (ist. modernă și română), Editura Enciclopedică Română, București, 1972
15. *Istoria României în date*, elaborată de Horia C. Matei (ist. veche), Florin Constantiniu, Marcel D. Popa (ist. medie), Nicolae C. Nicolescu, Gheorghe Rădulescu (ist. modernă și contemporană) sub conducerea lui Constantin C. Giurescu, Editura Enciclopedică Română, București 1971.
16. *Literatura română contemporană I. Poezia*, Editura Academiei R.S.R., București, 1980
17. Marino, Adrian, *Dicționar de idei literare, vol. I*, Editura Eminescu, București, 1973
18. * * * *Enciclopedie de filosofie și științe umane*, traducere de Luminița Cosma, Anca Dumitru, Florin Frunză, Radu Gâdei, Cornel Mihai Ionescu, Mihaela Pop, Hanibal Stănciulescu, Sabin Totu, Editura All Educațional, București, 2004
19. * * * *Pentru o teorie a textului. Antologie "Tel Quel" (1960-1971)*, Introducere, antologie și traducere de Adriana Babeți și Delia Șepețean-Vasiliu, Editura Univers, București, 1980

20. Vattimo, Gianni; Rovatti, Aldo, Pier, *Gândirea slabă. Antologie. Texte de: Leonardo Amoroso, Gianni Carchia, Giampiero Comolli, Filippo Costa, Franco Crespi, Alessandro Dal Lago, Umberto Eco, Maurizio Ferraris, Diego Marconi, Pier Aldo Rovatti, Gianni Vattimo*, Traducere de Ștefania Mincu, Editura Pontica, Constanța, 1998
21. Vianu, Tudor, *Idei și forme literare, în Opere (I)*, Antologie, note și postfață de Gelu Ionescu, ediție îngrijită de Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu și Gelu Ionescu, Editura Minerva, București, 1971
22. *** *Istoria corpului, III, Mutațiile privirii. Secolul XX*, Coord. Alain Corbin, Georges Vigarello, Editura Art, București, 2008.
23. *** *Enciclopedie de filosofie și științe umane*, traducere de Luminița Cosma, Anca Dumitru, Florin Frunză, Radu Gâdei, Cornel Mihai Ionescu, Mihaela Pop, Hanibal Stănciulescu, Sabin Totu. Editura All Educațional, București, 2004.

Teorie literară, antropologie, etnologie

1. Alexandrescu, Sorin, *Dialectica fantasticului*, prefață la ediția *La țigănci și alte povestiri* de Mircea Eliade, Editura Pentru Literatură, București, 1969
2. Alexandrescu, Sorin, *Identitate în ruptură. Mentalități românești postbelice*, Traducere de Mirela Adăscăliței, Sorin Alexandrescu și Șerban Angheliescu, Editura Univers, București, 2000
3. Alexandrescu, Sorin, *Privind înapoi, modernitatea*, Traducere de Mirela Adăscăliței, Șerban Angheliescu, Maria Chirițescu, Ramona Jugureanu, Editura Univers, București, 1999
4. Bachelard, Gaston, *Pământul și reveriile odihnei*. Trad. de Irina Mavrodin. Editura Univers, București, 1999
5. Bachelard, Gaston, *Psihanaliza focului*, Traducere de Lucia Ruxandra Munteanu, Editura Univers, București, 1989
6. Bachelard, Gaston, *Apa și visele. Eșeu despre imaginația materiei*, Traducere de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1995
7. Bachelard, Gaston, *Aerul și visele. Eșeu despre imaginația mișcării*, Traducere de Angela Martin, Editura Univers, București, 1997
8. Bahtin, Mihail, *Probleme de literatură și estetică*. Traducere de Nicolae Iliescu, Prefață de Marian Vasile, Editura Univers, București, 1986

9. Balotă, Nicolae, *Arte poetice ale secolului XX*. Ipostaze românești și străine, Editura Minerva, București, 1976
10. Baltrušaitis, Jurgis, *Le Moyen-Âge fantastique. Antiquités et exotismes dans l'art gothique*, Colin, Paris, 1955
11. Baltrušaitis, Jurgis, *Réveils et prodiges. Les métamorphoses du gothique*, Colin, Paris, 1960
12. Baltrušaitis, Jurgis, *Les perspectives depravees - anamorphoses ou thaumaturgus*, Perrin, Paris, 1955
13. Barthes, Roland, *Mitologii*, Traducere și prefață de Maria Carpov, Editura Institutul European, Iași, 1997
14. Bataille, Georges, *Erotismul*, Traducere de Dan Petrescu, Editura Nemira, București, 2005
15. Baudrillard, Jean, *Strategiile fatale*, Traducere de Felicia Sicoie, Editura Polirom, Iași, 1996
16. Baudrillard, Jean; Guillaume, Marc, *Figuri ale alterității*, Traducere de Ciprian Mihali, Editura Paralela 45, Pitești, 2002
17. Bernea, Ernest, *Cadre ale gândirii populare românești*, Editura Cartea Românească, București, 1985
18. Beșteliu, Marin, *Realismul literaturii fantastice*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1975
19. Bîrlea, Ovidiu, *Folclorul românesc I. Momente și sinteze*, Editura Minerva, București, 1981
20. Blanchot, Maurice, *Spațiul literar*, Traducere și prefață de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1980
21. Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, Editura Humanitas, București, 2006
22. Bonte, Pierre, Izard Michel (coord.), *Dicționar de etnologie și antropologie*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași, 2007
23. Braga, Corin, *De la arhetip la anarhetip*, Editura Polirom, Iași, 2006.
24. Burgos, Jean, *Pentru o poetică a imaginarului*. Traducere de Gabriela Duda și Micaela Gulea. Prefață de Gabriela Duda, Editura Univers, București, 1988.
25. Brion, Marcel, *Arta fantastică*, Editura Meridiane, București, 1970
26. Buber, Martin, *Eu și tu*, Traducere și prefață de Ștefan Aug. Doinaș, Editura Humanitas, București, 1992
27. Caillois, Roger, *De la basm la povestirea științifico-fantastică*, studiu introductiv la vol. *Antologia nuvelei fantastice*, Editura Univers, București, 1970

28. Caillois, Roger, *Omul și sacrul*, Traducere Dan Petrescu, Editura Nemira, București, 2006
29. Caillois, Roger, *Abordări ale imaginarului*. Traducere Nicolae Baltă, Editura Nemira, București, 2001
30. Caillois, Roger, *Eseuri despre imaginație*. Traducere Viorel Grecu, Editura Univers, București, 1975
31. Caillois, Roger, *În inima fantasticului*. Traducere de Iulia Soare, Editura Meridiane, București, 1971
32. Cassirer, Ernst, *Eseu despre om*, Traducere de Constantin Cosman, Editura Humanitas, București, 1994
33. Castex, P.-G., *Povestirea fantastică în Franța - de la Nodier la Maupassant*, Editura Meridiane, București, 1971
34. Chasseguet-Smirgel, Janine, *Psihanaliza artei și a creativității*, Traducere din limba franceză de Georgeta Mitrea, Editura Trei, București, 2002
35. Călinescu, George, *Estetica basmului*, E.P.L., București, 1965
36. Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității: modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, Editura Univers, București, 1995
37. Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, volumul I, A – D, Editura Artemis, București, 1993
38. Clébert, J. P., *Bestiar fabulos. Dicționar de simboluri animaliere*, Editura Artemis&Cavallioti, București, 1995
39. Coman, Mihai, *Introducere în antropologia culturală. Mitul și ritul*. Seria Collegium. Sociologie. Antropologie, Editura Polirom, Iași, 2008
40. Coman, Mihai, *Mitos și epos – studii asupra transformărilor narative*, Editura Cartea Românească, București, 1985
41. Corbett, Lionel, *Funcția religioasă a psihicului*, Traducere și prefață de Leonard Gavrilu, Editura Trei, București, 2001
42. Culianu, Ioan Petru, *Studii românești*, I-II, Editura Nemira, București, 2000
43. Dan, Sergiu Pavel, *Fețele fantasticului*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005
44. Dan, Sergiu Pavel, *Proza fantastică românească*, Editura Minerva, București, 1975
45. De Lassus, Rene, *Descoperirea sinelui*, Traducere de Traian Necșa, Editura Teora, București, 1999
46. Deciu, Andreea, *Nostalgiiile identității*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001
47. Delumeau, Jean, *Grădina desfătărilor. O istorie a paradisului*, Traducere din limba franceză de Horațiu Pepine, Editura Humanitas, București, 1997

48. Derrida, Jacques, *Diseminarea*, Traducere și postfață de Cornel Mihai Ionescu, Editura Univers Enciclopedic, București, 1997
49. Derrida, Jacques, *Scriitura și diferența*, Traducere de Bogdan Ghiu și Dumitru Țepeneag, Prefață de Radu Toma, Editura Univers, București, 1998
50. Dubuisson, Daniel, *Mitologii ale secolului XX: Dumézil, Lévi-Strauss, Eliade*, Traducere din limba franceză de Lucian Dinescu, Editura Polirom, Iași, 2003
51. Durand, Gilbert, *Figuri mitice și chipuri ale operei - De la mitocritică la mitanaliză*, Traducere din limba franceză de Irina Bădescu, Editura Nemira, București, 1998
52. Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000
53. Eliade Mircea, *Sacrul și profanul*, Editura Humanitas, București, 2007
54. Eliade Mircea, *Aspecte ale mitului*, Colecția Eseuri, Editura Univers, București, 1978
55. Eliade, Mircea, *Mitul reintegrării, în Drumul spre centru*. Antologie alcătuită de Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu, Editura Univers, București, 1991
56. Eretescu, Constantin, *Folclorul literar al românilor. O privire contemporană*, Editura Compania, București, 2004
57. Evseev, Ivan, *Cuvânt – simbol – mit*, Editura Facla, Timișoara, 1983
58. Evseev, Ivan, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Editura Amarcord, Timișoara, 1997
59. Foucault, Michel, *Arheologia cunoașterii*, Traducere și postfață de Bogdan Ghiu, Editura Univers, București, 1999
60. Ghinoiu, Ion, *Panteonul românesc. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2001
61. Guénon, René, *Criza lumii moderne*, Traducere de Anca Manolescu, Prefață de Florin Mihăescu și Anca Manolescu, Editura Humanitas, București, 2008
62. Hocke, Gustav Rene. *Manierismul în literatură*, Editura Univers, București, 1998
63. Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Editura Univers, Iași, 1999
64. Jankélévitch, Vladimir, *Paradoxul moralei*, Traducere de Janina Ianoși, Postfață de Ion Ianoși, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1997
65. Jenny, Laurent, *Rostirea singulară*, Traducere și postfață de Ioana Bot, Prefață de Jean Starobinski, Editura Univers, București, 1999
66. Jung, C. G., *Amintiri, vise, reflecții*, consemnate și editate de Aniela Jaffé, Traducere și notă de Daniela Ștefănescu, Editura Humanitas, București, 1996
67. Jung, C. G., *În lumea arhetipurilor*, Traducere din limba germană, prefață, comentarii și note de Vasile Dem. Zamfirescu, Editura Jurnalul Literar, București, 1994

68. Jung, Carl Gustav, *Imaginea omului și imaginea lui Dumnezeu*. Traducere Maria-Magdalena Anghelescu, Editura Teora, București, 1997
69. Jung, C. J., *Opere complete, I. Arhetipurile și inconștientul colectiv*, Traducere Dana Verescu și Vasile Dem. Zamfirescu, Editura Trei, București, 2003
70. Jung, C.G., *Opere complete. Psihologie și alchimie*, vol. 12, Traducere de Carmen Oniți și Maria Magdalena Anghelescu, Editura Teora, București, 1998
71. Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989
72. Le Breton, David, *Antropologia corpului și modernitatea*. Traducere Liliana Rusu, Editura Cartier, Chișinău, 2009
73. Lejeune, Phillipe, *Pactul autobiografic*, Traducere Irina Margareta Nistor, Editura Univers, București, 2000
74. Lévinas, Emmanuel, *Totalitate și infinit. Eseu despre exterioritate*, Traducere, glosar și bibliografie de Marius Lazurca, Postfață de Virgil Ciomoș, Editura Polirom, Iași, 1999
75. Lévinas, Emmanuel, *Între noi. Încercare de a-l gândi pe celălalt*, Traducere de Ioan Petru Deac, Editura ALL, București, 2000
76. Lévi-Strauss, Claude, *Antropologia structurală*, Traducere din limba franceză de J. Pecher, Prefață de Ion Aluaș, Editura Politică, București, 1978
77. Liiceanu, Gabriel, *Om și simbol. Interpretări ale simbolului în teoria artei și filosofia culturii*, Editura Humanitas, București, 2005
78. Lovecraft, H. Phillips, *Nașterea povestirii fantastice*, în „Secolul XX”, Nr. 4, 1973
79. Marian, Simion Florea, *Mitologie românească*, Editura Paideia, București, 2000
80. Morier, Henri, *Dictionnaire de la poétique et de la rhétorique*, PUF, Paris, 1961
81. Mauron, Charles, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, Traducere din limba franceză de Ioana Bot, Aparat critic, bibliografie și note pentru ediția românească de Ioana Bot și Raluca Lupu, Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2001
82. Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, Colecția Excellens, Editura Univers, București 1999
83. Propp, Vladimir, *Les Racines historique du conte merveilleux*, Gallimard, Paris, 1983
84. Ricoeur, Paul, *Istorie și adevăr*, Traducere și prefață de Elisabeta Niculescu, Editura Anastasia, București, 1996
85. Rorty, Richard, *Contingență, ironie și solidaritate*, Traducere și note de Corina Sorana Ștefanov, Studiu introductiv și control științific de Mircea Flonta, Editura AII, București, 1998

86. Ruști, Doina, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002
87. Stati, Șerban, *Amiaza fantastică*, Editura pentru literatură, București, 1968
88. Starobinski, Jean, *Melancolie, nostalgie, ironie*, Traducere de Angela Martin, Prefață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Pitești, 2002
89. Surdulescu, Radu, *Critica mitic-arhetipală. De la motivul antropologic la sentimentul numinosului*, Editura Alfa, București, 1977
90. Todorov, Tzvetan, *Noi și ceilalți – despre diversitate*, Traducere de Alex. Vlad, Editura Institutul European, Iași, 1999
91. Todorov, Tzvetan, *Omul deșrădăcinat*, Traducere de Ion Pop, Editura Institutul European, Iași, 1999
92. Vattimo, Gianni, *Aventurile diferenței. Ce înseamnă a gândi în accepția lui Nietzsche și Heidegger*, Traducere de Ștefania Mincu, Editura Pontica, Constanța, 1996
93. Y Gasset, José Ortega, *Omul și mulțimea*. Traducere Sorin Mărculescu. Editura Humanitas, București, 2001
94. Vattimo, Gianni, *Sfârșitul modernității. Nihilism și hermeneutică în cultura postmodernă*, Traducere de Ștefania Mincu, Postfață de Marin Mincu, Editura Pontica, Constanța, 1993
95. Vattimo, Gianni, *Societatea transparentă*, Traducere de Ștefania Mincu, Editura Pontica, Constanța, 1995
96. Vax, L. *L'art et la littérature fantastique*, PUF, Paris, 1960
97. Vrabie, Gheorghe, *Retorica folclorului*, Editura Minerva, București, 1978
98. Vuia, Romulus, *Studii de etnografie și folclor*, vol.I, Editura Minerva, București, 1975
99. Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985

Critică literară

În volume

1. Adam, Ioan, *Inelele lui Saturn*, Editura Albatros, București, 1998
2. Alexandrescu, Sorin, *Identitate în ruptură*, Editura Univers, București, 2000
3. Ardeleanu, Virgil, *Însemnări despre proză*, Editura pentru Literatură, București, 1966
4. Ardeleanu, Virgil, *Mențiuni*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978

5. Balotă, Nicolae, *Universul prozei*, Editura Eminescu, București, 1976
6. Băileșteanu, Fănuș, *Refracții*, Editura Cartea Românească, București, 1980
7. Bârnă, Nicolae, *Prozastice*, Editura Institutul Cultural Român, București, 2004
8. Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, Editura Humanitas, București, 2000
9. Boldea, Iulian, *Scriitori români contemporani*, Editura Ardealul, Colecția Sinteze, Tg. Mureș, 2002
10. Boldea, Iulian, *Vârstele criticii*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005
11. Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, 1999
12. Ciobanu, Nicolae, *Nuvela și povestirea contemporană*, Editura pentru literatură, București, 1967
13. Ciocârlie, Corina, *Femei în fața oglinzii*, Editura Echinox, Cluj-Napoca, 1998
14. Ciocârlie, Livius, *Eseuri critice*, Editura Facla, Timișoara, 1983
15. Ciopraga, Constantin, *Personalitatea literaturii române*, Junimea, Iași, 1973
16. Condurache, Val, *Fantezii critice*, Editura Junimea, Iași, 1983
17. Condurache, Val, *Portret al criticului în tinerețe*, Editura Cartea Românească, 1984
18. Cosma, Anton, *Romanul românesc contemporan, II, Metarealismul*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1998
19. Cristea, Valeriu, *Domeniul criticii*, Editura Cartea Românească, București, 1976
20. Cristea-Enache, *Concert de deschidere*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2001
21. Crohmălniceanu, Ovid S., *Al doilea suflu*, Editura Cartea Românească, București, 1989
22. Cubleşan Constantin, *Miniaturi critice*, Editura pentru literatură, București, 1967
23. Culcer, Dan, *Serii și grupuri*, Editura Cartea Românească, București, 1981
24. Damian, S., *Aruncând mănusa*, Editura Du Style, București, 1999
25. Dimisianu, Gabriel, *Lumea criticului*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000
26. Dimisianu, Gabriel, *Nouă prozatori*, Editura Cartea Românească, București, 1977
27. Dimisianu, Gabriel, *Prozatori de azi*, Editura Cartea Românească, București, 1970
28. Dimisianu, Gabriel, *Subiecte*, Editura Eminescu, București, 1987
29. Drăgan, Mihai, *Aproximații critice*, Editura Junimea, Iași, 1970
30. Gheorghiu, Mihai Dinu, *Reflexe condiționate*, Editura Cartea Românească, București, 1983
31. Glodeanu, Gheorghe, *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Editura Gutinul, Baia-Mare, 1998

32. Gheorghe, Ion, *Proba logosului*, Editura Minerva, București, 1979
33. Ghidirmic, Ovidiu, *Proza românească și vocația originalității*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1988
34. Gorcea Petru Mihai, *Structură și mit în proza contemporană*, Editura Cartea Românească, București, 1982
35. Holban, Ioan, *Profiluri epice contemporane*, Editura Cartea Românească, București, 1987
36. Horodincă, Georgeta, *Ștefan Bănulescu sau ipostazele scrisului*, Editura Du Style, București, 2002
37. Iorgulescu, Mircea, *Rondul de noapte*, Editura Cartea Românească, București, 1974
38. Iorgulescu, Mircea, *Critică și angajare*, Editura Eminescu, București, 1981
39. Istrate Ion, *Romanul "obsedantului deceniu" (1945-1964). O radiografie alfabetică*, Editura Diamondia, Cluj-Napoca, 1985
40. Lefter, Ion Bogdan, *Scurtă istorie a romanului românesc*, Editura Paralela 45, Pitești, 2001
41. Lovinescu, Monica, *Unde scurte I*, Editura Humanitas, București, 1991
42. Lovinescu, Monica, *Unde scurte II*, Editura Humanitas, București, 1992
43. Luca, Eugen, *Demers critic*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973
44. Manolache, Gheorghe, *Resurecția localismului creator - O experiență spirituală în Mitteleuropa provinciilor literare*, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, Sibiu, 2005
45. Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe*, Editura 1001 Gramar, București, 1998
46. Manolescu, Nicolae, *Literatura română postbelică, Lista lui Manolescu*, vol. II, Proza. Teatrul, Editura Aula, Brașov, 2001.
47. Manolescu, Nicolae, *Andersen cel crud și alte teme*, Editura Corint, București, 2006.
48. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008
49. Mălăncioiu, Ileana, *A vorbi într-un pustiu*, Editura Polirom, Iași, 2002
50. Micu, Dumitru, *Scurtă istorie a literaturii române*, Editura Iriana, București, 1996
51. Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum I. O., București, 2000
52. Micu, Dumitru, *Literatura română în secolul al XX-lea*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000
53. Mincu, Marin, *Critice*, I, Editura pentru Literatură, București, 1969
54. Muthu, Mircea, *Balkanismul literar românesc*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002

55. Muthu, Mircea, *Literatura română și spiritul sud-est european*, București: Editura Minerva, 1976
56. Muthu, Mircea, *Permanențe românești în perspectivă comparată*, București, Ed. Minerva, 1986.
57. Negoïtescu, I., *Scriitori contemporani*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1994
58. Negoïtescu, I., *Scriitori moderni*, Editura pentru Literatură, București, 1966
59. Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Editura Fundației PRO, București, 2003
60. Negrici, Eugen, *Iluziile literaturii române*, Editura Cartea Românească, București, 2008
61. Nemoianu, Virgil, *Micro-armonia. Dezvoltarea și utilizarea modelului idilic în literatură*, Editura Polirom, Iași, 1996
62. Nemoianu, Virgil, *O teorie a secundarului*. Traducere Livia Szász Câmpeanu, Editura Univers, București, 1997
63. Oprea, Al., *Mișcarea prozei*, Editura pentru Literatură, București, 1967
64. Oprea, Nicolae, *Provinciile imaginare*, Editura Calende, Pitești, 1993
65. Oprea, Nicolae, *Timpul lecturii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002
66. Pârvulescu, Ioana, *Prejudecăți literare*, Editura Univers, București, 1999
67. Perian, Gheorghe, *Dezlegarea la cărți (Eseuri de critică literară)*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006
68. Perpessicius, *Lecturi intermitente*, Editura Dacia, Cluj, 1971
69. Petraș, Irina, *Literatura română contemporană. O panoramă*, Editura Ideea Europeană, București, 2008
70. Pillat, Monica, *Ieșirea din contur*, Editura Eminescu, București, 1985
71. Popa, Marian, *Dicționar de literatură română contemporană*, Editura Albatros, București, 1971
72. Popa, Marian, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, Fundația Luceafărul, București, 2001
73. Popescu, Ileana Ruxandra, *Proza fantastică românească. Structuri narative și conversaționale*, Colecția Universitaria, Seria Filologie, Editura Paralela 45, Pitești, 2005
74. Raicu, Lucian, *Fragmente de timp*, Editura Cartea Românească, București, 1984
75. Raicu, Lucian, *Structuri literare*, Editura Eminescu, București, 1973
76. Regman, Cornel, *Explorări în actualitatea imediată*, Editura Eminescu, București, 1978

77. Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, III, Editura Minerva, București, 1987
78. Rusu, M. N., *Utopica*, Editura pentru Literatură, București, 1969
79. Sasu, Aurel, Mariana Vartic, *Romanul românesc în interviuri...*, I, Editura Minerva, București, 1985
80. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, I, Editura Cartea Românească, București, 1978
81. Simuț, Ion, *Incursiuni în literatura actuală*, Editura Cogito, Oradea, 1994
82. Simuț, Ion, *Revizuiți*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995
83. Simuț, Ion, *Europenitatea romanului românesc contemporan*, Editura Universității din Oradea, 2008
84. Sorescu, Marin, *Ușor cu pianul pe scări*, Editura Cartea Românească, București, 1985
85. Spiridon, Monica, *Melancolia descendenței*, Editura Cartea Românească, București, 1989
86. Spiridon, Monica, *Ștefan Bănuțescu. Monografie, antologie comentată, receptare critică*. Editura Aula, Colecția Canon, Brașov, 2000
87. Ștefănescu, Alex., *Dialog în bibliotecă*, Editura Eminescu, București, 1984
88. Ștefănescu, Alex., *Prim-plan*, Editura Eminescu, București, 1987
89. Ștefănescu, Alex., *Istoria literaturii române contemporane 1941 – 2000*, Editura Mașina de scris, București, 2005
90. Tomuș, Mircea, *Mișcarea literară*, Editura Eminescu, București, 1981
91. Țeposu, Radu G., *Viața și opiniile personajelor*, Editura Cartea Românească, București, 1983
92. Ungureanu, Cornel, *Geografia literaturii române, azi*, Vol. I, Muntenia, Editura Paralela 45, 2003
93. Ungureanu, Cornel, *Proză și reflexivitate*, Editura Eminescu, București, 1977
94. Ungureanu, Cornel, *Proza românească de azi*, vol.I, Editura Cartea Românească, București, 1985
95. Ungureanu, Cornel, *Proză și reflexivitate*, Editura Eminescu, București, 1977
96. Vartic, Ion, *Modelul și oglinda*, Editura Cartea Românească, București, 1982
97. Vlad, Ion, *Povestirea. Destinul unei structuri epice*, Editura Minerva, București, 1972
98. Vlad, Ion, *Lectura: Un eveniment al cunoașterii*, Editura Eminescu, București, 1977
99. Vlad, Ion, *Lectura romanului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983
100. Vultur, Ioan, *Narațiune și imaginar*, seria Momente și sinteze, Editura Minerva, București, 1987

101. Vultur, Smaranda, *Infinitul mărunț. De la configurația intertextuală la poetica operei*, Editura Cartea Românească, București, 1992

În periodice

1. Ailenei, Sergiu, *Între verosimil și fantastic. Despre proza lui Ștefan Bănuțescu*, „Convorbiri literare”, an CXXXII, nr. 6, iunie 1998, p. 3.
2. Alexandrescu, Bogdan, *Et in Arcadia ego*, „România literară”, nr.30, anul XXXI, 29 iulie-4 august, 1998
3. Alexandrescu, Sorin, *Emanciparea realului*, „Argeș”, nr. 11, noiembrie, 1969, p. 8
4. Alexiu, *Cartea simbolurilor*, „Orizont”, nr. 41, 1991, p.9
5. Apetroaie, Ion, *Prozatori contemporani: Ștefan Bănuțescu*, „Ateneu”, nr. 1, 1983, p.6
6. Ardeleanu, Virgil, *Ștefan Bănuțescu: Iarna bărbaților*, „Steaua”, nr.6, 1965, p.91-96
7. Ardeleanu, Virgil, *Ștefan Bănuțescu, Scrisori provinciale*, „Steaua”, nr.10, 1976, p.30
8. Balotă, Nicolae, *Ștefan Bănuțescu – Cartea Milionarului*, „România literară”, nr. 20, 1977, p.9
9. Băileșteanu, Fănuș, *Jocul secund al simetriei*, „Steaua”, nr. 5, 1979, p. 32-33
10. Bârna, Nicolae, *Cerneală și nisip*, „Familia”, nr.9, 1999, p.68-75
11. Berechet, Lăcrămioara, *Mitul ca metodă literară*, „Tomis”, nr. 2, 1998, p. 1, 4.
12. Bârna, Nicolae, *Cerneală și nisip*, „Familia”, an. 35, nr. 9, septembrie 1999
13. Boldea, Iulian, *Ștefan Bănuțescu – realism și reprezentare fantastică*, „Familia”, nr. 9, 1999, p.77-80
14. Buciu, Marian Victor, *Voluptatea absenței*, „Ramuri”, nr. 10-11, 1991, p.6
15. Buzea, Constanța, *Idei adiacente la „Dropia” de Ștefan Bănuțescu*, „Amfiteatru”, an III, nr. 25, ianuarie 1968, p. 426
16. Călin, Constantin, *Ștefan Bănuțescu: Iarna bărbaților*, „Ateneu”, nr. 7, iulie 1968, p.9
17. Călinescu, Matei, *Ștefan Bănuțescu. Drum în câmpie*, „Viața Românească”, an. XIV, nr. 2, februarie, 1961, p. 139 – 142
18. Căndroveanu, Hristu, *Ștefan Bănuțescu - Iarna bărbaților*, „Contemporanul”, nr. 50, 1971, p.3
19. Ciocârlie, Corina, *Viața salvată*, „România literară”, nr.38, 1987, p.4
20. Cioculescu, Barbu, *Ștefan Bănuțescu: Iarna bărbaților*, „Femeia”, nr. 8, 1965, p.24
21. Cristea, Valeriu, *Ștefan Bănuțescu: Iarna bărbaților*, „România literară”, nr. 48, 1971, p.9

22. Cristea-Enache, Daniel, *Bănulescu (I). Pe umerii lui Polider*, „Adevărul literar și artistic”, nr. 444, 1998, p. 5.
23. Cristea-Enache, Daniel, *Bănulescu (II). Domnul inefabil, Adevărul literar și artistic*, nr. 445, 1998, p. 5
24. Cristescu, Maria-Luiza, *Ștefan Bănulescu sau puntea dintre Orient și Occident*, „Vatra”, nr. 6, 1980, p. 5
25. Cubleşan, Constantin, *Ștefan Bănulescu în icoana amintirii*, „Steaua”, nr. 6, 1998, p. 2
26. Culcer, Dan, *Scrisori provinciale*, „Vatra”, nr. 5, 1977, p.9
27. Culcer, Dan, *Plăcerea de a povesti*, „Vatra”, nr.5, 1978, p.3
28. Cuțitaru, Virgil, *Ștefan Bănulescu și Ilie Purcaru: Colocvii. Artistul și epoca*, „Iașul literar”, nr. 3, 1965, p. 87-88
29. Damian, S., *Opera lacomă*, „România literară” nr. 18, 5 mai 1999, p. 12
30. Deciu, Andreea, *Șipormă și Dupaia*, „România literară”, nr. 42, 2 – 8 noiembrie, 1994, p. 4-5
31. Dimisianu, G., *Supremația povestirii*, „România literară”, nr. 42, 2 - 8 noiembrie, 1994, p. 4
32. Dimisianu, G. *In memoriam. Ștefan Bănulescu*, „România literară”, nr. 21, 3 - 9 iunie 1998, p. 3
33. Dimisianu, G., *Memorii neconvenționale*, „România literară”, nr. 51/52, 27 decembrie 2000, 9 ianuarie 2001, p. 11
34. Dimisianu, G., *Realism și stilizare simbolică*, „România literară”, nr. 16, 1976, p.4
35. Dimisianu, G., *Narațiune și eseu*, „România literară”, nr. 49, 1976, p.8
36. Drăgan, Mihai, *Ștefan Bănulescu: Iarna bărbaților*, „Iașul literar”, nr. 8, 1965, p.52-56
37. Dugneanu, Paul, *Semnificații ale spațiului în „Iarna bărbaților”*, „Luceafărul”, nr. 31, 1982, p.6
38. Farkas, Jenő. *Fantasticul ca semn al libertății. In memoriam Ștefan Bănulescu*. [Interviu cu scriitorul Ștefan Bănulescu], „Jurnalul literar”, nr. 21-24, 1998, p. 27
39. Flămând, Dinu, *Ștefan Bănulescu. Scrisori provinciale*, „Viața studentescă”, nr. 32, 1976, p.8
40. Florea, Mihai, *O reeditare necesară*, „România literară”, nr. 18, 7 mai 2003, p. 7
41. Georgescu, Paul, *Pecetea unei certe vocații*, „România literară”, nr. 6449, 1965, p.2
42. Gheorghiu, Mihai Dinu, *Povestea unei istorii*, „Cronica”, nr. 36, 1977, p.4
43. Ghidirmic, Ovidiu, *Proza lui Ștefan Bănulescu*, „Familia”, an. VIII, nr. 7, iulie 1972, p. 19

44. Glodeanu, Gheorghe, *Dimensiuni ale prozei contemporane*, „Familia”, nr.7, 1984, p.7
45. Gorcea, Petru Mihai, *Arta prozatorilor de azi. Ștefan Bănulescu – Iarna bărbaților*, „Argeș”, nr.6, 1973, p. 4-5
46. Grigoriu, Iulian, *Un regat imaginar* [Ștefan Bănulescu, *Un regat imaginar: nuvele și povestiri*, București, Allfa, 1997], „Antares”, nr. 4, 1998, p. 13
47. Holban, Ioan, *Dinamica simbolului în proza lui Ștefan Bănulescu*, „Convorbiri literare”, nr. 11, 1978, p.5
48. Horodincă, Georgeta, *Lectură în filigran*, „România literară”, nr. 15, 1978, p.4-5
49. Horodincă, Georgeta, *Un regat imaginar*, „România literară”, nr. 7, 1996
50. Ilisei, Grigore, *Ștefan Bănulescu: „Un scriitor cu mulți imitatori este uimitor de singur”*. *Adevărul literar și artistic*, nr. 427, 1998, p. 3
51. Ilisei, Grigore, *O lungă spovedanie*, „România literară”, nr. 40-41, 1998.
52. Iorgulescu, Mircea, *Adevărul prin legende*, „România literară”, nr. 36, 6 septembrie 1979, p. 5
53. Iorgulescu, Mircea, *Ștefan Bănulescu. Iarna bărbaților*, „Argeș”, nr. 12, 1971, p. 6
54. Iorgulescu, Mircea, *Adevărul prin legende*, „România literară”, nr. 36, 1979, p.5
55. Iuga, Nora, *In memoriam Ștefan Bănulescu - neasemănarea Geniului*, „22”, nr. 24, 1998, p. 14
56. Lefter, Ion Bogdan, *Romanul ermetic*, „Echinox”, nr.5-6-7, 1982, p. 10
57. Manolescu, Florin, *Ștefan Bănulescu. Scrisori provinciale*, „Flacăra”, nr.41, 1976, p.11
58. Manolescu, Nicolae, *Amintiri cu Ștefan Bănulescu*, „România literară”, nr. 22, 1998, p. 1
59. Manolescu, Nicolae, *Romanul unui povestitor*, „Contemporanul”, nr. 33 (1606)/ 19 august 1977, p. 10
60. Manolescu, Nicolae, *Realismul mitic și artistic*, „România literară”, nr. 37, 12 septembrie, 1991, p. 9
61. Micu, Dumitru, *Demonstrație de virtuozitate*, „Contemporanul”, nr. 41, 1976, p.10
62. Mihăieș, Mircea, *O lume a intertextualității*, „Orizont”, nr. 25, 1981, p.6-7
63. Muthu, Mircea, *Pulberea roșie*, „Apostrof”, nr. 4, 2002, p. 12
64. Negoiteșcu, Ion, *Ștefan Bănulescu: Iarna Bărbaților*, „Familia”, nr. 2, 1965, p.2
65. Oprea, Nicolae, *Cântece de câmpie*, „Tribuna”, nr. 21, 1974, p.4-5
66. Oprea, Nicolae, *Omul arhaic în proza lui Ștefan Bănulescu*, „Argeș”, nr. 10, 1983, p. 7; nr. 11, p. 7
67. Papadima, Liviu, *Fragmente semnificative*, „Luceafărul”, nr. 36, 1985, p.1-7

68. Pârvulescu, Ioana, *Spiritul epistolar*, "România literară", nr.42, 1994, p.5
69. Pecican, Ovidiu, *Realism somnambulic*, „Familia”, an. 27, nr. 10, octombrie 1991, p. 4 -5
70. Pecie, Ion, *Universul provinciei*, „Echinox”, nr. 1, 1977, p.10
71. Petrescu, Liviu, *Ținuturile imaginare ale romanului românesc*, „Viața Românească”, nr. 12, 1980, p.39
72. Podoabă, Virgil, *O lume a sa*, Eseu despre proza lui Ștefan Bănuțescu, „Echinox”, nr. 6-7, 1979, p. 8
73. Popescu, Bogdan, *Echilibristică*, „Caiete Critice”, nr. 6 – 8 (79 – 81), 1994, p. 65-68
74. Popescu, Bogdan, *Un milionar alchimist*, „Caiete Critice”, nr. 9 – 11 (82 – 84), 1994, p. 123-126
75. Popescu, Bogdan, *Cum să ajungi milionar (Note pentru o cronică subiectivă)*, „Caiete Critice”, nr. 7–12 (165 – 170), 2001, p. 95-98
76. Popescu, Bogdan, *Ștefan Bănuțescu - repere biografice (I)*, „Caiete Critice”, nr. 5, 2005, p. 12-17.
77. Popescu, Bogdan, *Ștefan Bănuțescu – repere biografice (II)*, „Caiete Critice”, nr. 6, 2005, p. 9-13
78. Raicu, Lucian, *Realul imaginar*, „România literară”, nr. 16, 16 aprilie 1981, p. 4
79. Raicu, Lucian, *Ștefan Bănuțescu – Iarna bărbaților*, „Gazeta literară”, nr. 32, 1965, p.2
80. Regman, Cornel, *Literatura în dezvoltare. Cartea simptomatică*, „Viața Românească”, nr. 3-4, 1986, p. 24-31
81. Roznoveanu, Mirela, *Masa cu oglinzi*, „Luceafărul”, nr. 33, 1984, p.4
82. Sângeorzan, Zaharia, *Proza lui Ștefan Bănuțescu*, „Cronica”, nr.13-15, 1972, p. 15; 13
83. Simion, Eugen, *Ștefan Bănuțescu. Fragmente critice*, „România literară”, nr. 4, 1974, p. 7
84. Simuț, Ion, *Opera Milionarului în povestiri*, „România literară”, nr. 51-52/ 28 decembrie 2005 - 10 ianuarie 2006, p. 13
85. Simuț, Ion, *Crepusulul bizantin*, „România literară”, nr. 1, 11 - 17 ianuarie 2006, p. 13
86. Simuț, Ion, *Ștefan Bănuțescu. Cartea de la Metopolis*, „Echinox”, nr. 10, 1977, p.4
87. Spiridon, Monica, *Eternitatea lui Ștefan Bănuțescu. O utopie a perfecțiunii*, „Luceafărul”, nr. 21, 1998, p. 11
88. Stanca, Dan. *Eternitatea lui Ștefan Bănuțescu. Aristocratul Câmpiei*, „Luceafărul”, nr. 21, 1998, p. 10

89. Stan, Constantin, *Real și iluzie în proza lui Ștefan Bănuțescu*, „Luceafărul”, an. XVII, nr. 37, 14 septembrie, 1974, p. 3
90. Ștefănescu, Alex., *La o nouă lectură. Ștefan Bănuțescu*, „România literară”, nr. 20, 23 mai 2001, p. 10-11
91. Ștefănescu, Alex., *La o nouă lectură. Ștefan Bănuțescu*, „România literară”, nr. 37, 19 septembrie 2001, p. 12-13
92. Ștefănescu, Alex., *Fantasticul prozei lui Ștefan Bănuțescu*, „România literară”, nr. 36, 1974, p. 4
93. Tașcu, Valentin, *Ștefan Bănuțescu: Scrisori provinciale*, „Familia”, an 12 (112), nr. 11, noiembrie, 1976, p. 2
94. Tașcu, Valentin, *Ștefan Bănuțescu: Cartea de la Metopolis*, „Familia”, an 13 (113), nr. 12 (148), decembrie, 1976, p. 4-5
95. Tătaru, Ieronim, *Narațiunea mitizantă*, „Revista nouă”, anul II, nr. 11 - 12 (20 - 21), noiembrie - decembrie, 2005, p. 7
96. Teodorescu, Cristian, *Ștefan Bănuțescu. Germinarea speranței*, „România literară”, nr. 31, nr. 22, 1998, p. 12
97. Teodorescu, Cristian, *Ștefan Bănuțescu. Tăcerea scriitorului*, „România literară”, nr. 22, 1998, p. 12
98. Tomuș, Mircea, *Ștefan Bănuțescu: Cartea Milionarului*, „Transilvania”, nr. nr.11, 1977, p.31
99. Tuchilă, Costin, *Obiectivarea prin metaforă*, „Amfiteatru”, nr. 11, 1977, p.9
100. Tupan, Maria Ana, *Eternitatea lui Ștefan Bănuțescu. Bizanț, după Bizanț*, „Luceafărul”, nr. 21, 1998, p. 11
101. Țeposu, Radu G., *Voința de mister*, „România literară”, nr. 15, 1979, p.5
102. Ungureanu, Cornel, *Demnitatea povestitorului*, „România literară”, nr.15, 1978, p.5
103. Vartic, Ion, *Calculul bizantin*, „Steaua”, nr.12, 1977, p. 14
104. Vlad, Ion, *Scrisori provinciale*, „Tribuna”, nr. 39, 1976, p. 2
105. Vlad, Ion, *Ștefan Bănuțescu. Povestitorul*, „Tribuna”, nr.35, 1977, p.4
106. Voinescu, Radu, *Realismul inefabil*, „Luceafărul”, nr.7, 2001, p.4
107. Vasile, Geo, *Eternitatea lui Ștefan Bănuțescu. Blazonul banului de aur din ceasornic*, „Luceafărul”, nr. 21, 1998, p. 11
108. Vultur, Smaranda, *Numele și actul rostirii în Cartea Milionarului*, „Orizont”, nr. 49, 1979, p.3
109. Vultur, Smaranda, *Transparență și mister*, „Orizont”, nr. 41, 1991, p.8-9

110. Zalis, Henri, *Realism și istoricitate*, „Contemporanul”, nr.8, 1978, p.9
111. ****Cinci critici despre Ștefan Bănuțescu: Iarna bărbaților* (Eugen Simion, Marin Bucur, Nicolae Manolescu, Dumitru Micu, S. Damian), „Gazeta literară”, an XII, nr. 19, mai, 1965, p. 7
112. ****Nuvelele lui Ștefan Bănuțescu în Franța și Germania*, „România literară”, an XXIX, nr. 7, 21 - 27 februarie 1996, p. 8.